

Цитування:

Бондаренко О. О. Трансформація ціннісних орієнтацій українського суспільства в контексті соціокультурних змін початку XXI століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 2. С. 99–106.

*Бондаренко Олег Олександрович,
аспірант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0004-3503-9850>
dkr3124.obondarenko@dakkkim.edu.ua*

Bondarenko O. (2025). Transformation of Value Orientations in Ukrainian Society in the Context of Socio-Cultural Changes at the Beginning of the 21st Century. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 99–106 [in Ukrainian].

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Мета дослідження – проаналізувати трансформацію ціннісних орієнтацій українського суспільства на початку XXI століття з урахуванням соціокультурних чинників: війни, цифровізації, глобалізації та розвитку громадянського суспільства. **Методологічна основа.** Дослідження базується на міждисциплінарному підході, який інтегрує культурологічний, соціологічний, філософський та психологічний аналіз ціннісних орієнтацій. Використано теоретичні моделі Ш. Шварца щодо універсальних типів цінностей, що дозволяють ідентифікувати динаміку зсувів у ціннісній системі суспільства. Методологія також спирається на теорію модернізації Р. Інглгарта, яка підкреслює перехід від матеріалістичних до постматеріалістичних цінностей у контексті демократичного розвитку. Особливу увагу приділено концепціям цифрової культури М. Кастельса, які розкривають роль мережевих і віртуальних комунікацій у формуванні множинних ідентичностей та ціннісних моделей. Аналітичні методи включають контент-аналіз соціокультурних практик, порівняльний аналіз результатів соціологічних досліджень, а також якісні інтерв'ю й етнографічні спостереження, що дозволяють дослідити вплив сучасних викликів — війни, цифровізації, глобалізації — на трансформацію ціннісних орієнтацій українського суспільства. **Наукова новизна** полягає в комплексному міждисциплінарному аналізі трансформації ціннісних орієнтацій українського суспільства в умовах соціокультурних змін початку XXI століття, з урахуванням впливу війни, цифровізації, глобалізаційних процесів і змін у системі гуманітарного знання. **Висновки.** Ціннісні орієнтації українського суспільства зазнають багатовимірної трансформації, що відображає адаптацію до нових соціокультурних реалій. Освітні, культурні та цифрові інститути відіграють ключову роль у стабілізації та оновленні ціннісної парадигми, що є основою національної ідентичності.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, культурна ідентичність, соціокультурні трансформації, цифрова культура, громадянське суспільство, Україна.

Bondarenko Oleh, Postgraduate Student, National Academy of Culture and Arts Management

Transformation of Value Orientations in Ukrainian Society in the Context Of Socio-Cultural Changes at the Beginning of the 21st Century

Purpose of the study. To analyze the transformation of value orientations in Ukrainian society at the beginning of the 21st century, considering sociocultural factors such as war, digitalization, globalization, and civil society development. **Methodological basis.** The study employs an interdisciplinary approach combining cultural studies, sociology, philosophy, and psychology to analyze value orientations. It utilizes the theoretical frameworks of Shalom Schwartz, enabling identification of universal value types and tracing their transformations in society. The methodology also draws upon Ronald Inglehart's modernization theory, highlighting the shift from materialist to post-materialist values. The research incorporates Manuel Castells' concepts of digital culture, revealing the impact of network communications on the formation of multiple identities. Analytical methods include content analysis of sociocultural practices, comparative analysis of sociological surveys, as well as qualitative interviews and ethnographic observations, which facilitate the exploration of the effects of war, digitalization, and globalization on the value orientations of Ukrainian society. **The scientific novelty** lies in the comprehensive interdisciplinary analysis of the transformation of value orientations in Ukrainian society under the conditions of sociocultural changes in the early 21st century, taking into account the impact of war, digitalization, globalization processes, and shifts in the system of humanitarian

knowledge. **Conclusions.** Value orientations in Ukrainian society undergo multidimensional transformation reflecting adaptation to new sociocultural realities. Educational, cultural, and digital institutions play a key role in stabilizing and renewing the value paradigm, forming the basis of national identity.

Keywords: value orientations, cultural identity, sociocultural transformations, digital culture, civil society, Ukraine.

Актуальність теми дослідження. У першій чверті ХХІ століття українське суспільство зазнає глибоких соціокультурних трансформацій, зумовлених війною, переосмисленням національної ідентичності, активізацією громадянського суспільства, цифровізацією й глобальними викликами. У цьому процесі ключову роль відіграє система ціннісних орієнтацій, яка не лише відображає історичну пам'ять і культурну спадщину, а й трансформується відповідно до нових соціальних реалій. Цінності дедалі частіше постають не як усталені нормативи, а як динамічні структури, що виявляють здатність суспільства до адаптації, спротиву, самоорганізації та відновлення в умовах багатовимірної кризи.

Особливої ваги ця проблематика набуває в умовах повномасштабної війни, яка стала каталізатором глибокого ціннісного зрушення. Як зазначає Ж. Денисюк, цифрове середовище перетворюється на простір репрезентації нових сенсів, де меметичність і візуальна культура сприяють формуванню актуальних соціокультурних наративів [4, 13–19]. У свою чергу, В. Волинець наголошує, що сучасне цифрове мистецтво дедалі активніше переосмислює культурні архетипи, конструюючи нову мову візуалізації ціннісної ідентичності [3, 16–18]. У цьому контексті культура виступає не лише як простір збереження традицій, а й як середовище інноваційної трансляції смислів, здатних консолідувати суспільство у критичні історичні моменти.

З огляду на це, особливого значення набуває аналіз трансформаційних процесів у сфері ціннісних орієнтацій, що не тільки відображають глибину суспільних змін, а й визначають нові механізми ідентифікації. Цей процес охоплює різні рівні соціальної реальності — від особистісного до національного, від локальних практик до глобальних контекстів. Його осмислення є важливим кроком для розуміння культурної стійкості та стратегічного бачення розвитку українського суспільства на засадах солідарності, відповідальності та творчої рефлексії.

Окрему увагу слід приділити ролі цифрової культури, яка сьогодні формує нові ціннісні моделі, естетичні коди та практики

медіаспоживання. Як зауважує М. Кастельс, у добу мережевого суспільства «ідентичності формуються не лише на основі традицій, а й у процесі взаємодії в цифрових просторах» [12, 7]. Така взаємодія сприяє виникненню множинних, контекстуально зумовлених ідентичностей, репрезентованих через спільні символічні коди, які циркулюють у віртуальному середовищі. Відтак цифрова культура є не просто каналом трансляції нових цінностей, а простором їх генерації, конструювання й закріплення в масовій свідомості.

Отже, дослідження трансформації ціннісних орієнтацій українського суспільства в умовах соціокультурних зрушень початку ХХІ століття має не лише теоретичну, а й прикладну значущість. Воно дозволяє зафіксувати ключові тенденції й водночас запропонувати інструменти для формування ефективної культурної політики, розвитку національної ідентичності та громадянської свідомості.

В умовах гібридної війни, інформаційної агресії та культурної турбулентності особливої ваги набуває усвідомлення ціннісних засад соціального буття. Культурна, інформаційна та військова безпека України безпосередньо залежить від здатності суспільства до консолідації на основі спільних цінностей. Саме тому дослідження трансформацій ціннісних орієнтацій має стати основою для критичного осмислення шляхів подальшого розвитку українського соціуму.

Аналіз досліджень і публікацій. У вітчизняному гуманітарному дискурсі ціннісна проблематика посідає вагоме місце, що підтверджується міждисциплінарними дослідженнями у сфері культурології, соціології та психології. Особливу увагу вчені приділяють ролі цінностей як чинника культурної ідентичності та соціальної згуртованості в умовах сучасних викликів.

У дослідженні, присвяченому взаємозв'язку культурної стабільності та ціннісної структури, наголошується на тому, що цінності виконують роль «детермінант культурного розвитку», формуючи масову свідомість і забезпечуючи адаптацію суспільства до умов глобалізації та війни [2].

У роботі, що аналізує кризові явища в соціумі, звертається увага на трансформацію

ціннісних орієнтацій молоді, яка виявляє здатність до психологічної адаптації й соціальної інтеграції завдяки зміщенню ціннісних пріоритетів [1]. На основі моделі базових цінностей Ш.Шварца проведено емпіричне дослідження, у якому представлено структуру ієрархії цінностей української молоді, зокрема під впливом поєднання традиційних і модерністських установок у культурному просторі [10].

Погляд на цінності як на багаторівневий механізм соціального розвитку представлено в науковій праці, де підкреслено їхню роль у забезпеченні соціальної цілісності та міжособистісної взаємодії в умовах соціокультурної турбулентності [9].

У контексті цифрових трансформацій цінностей увагу дослідників привертає меметична природа цифрової комунікації. Зокрема, підкреслюється, що меми, як компактні носії смислів, формують нові ціннісні структури відповідно до логіки фрагментарної свідомості [4].

Отже, сучасна українська гуманітаристика засвідчує зростання інтересу до проблеми ціннісних орієнтацій як стратегічного ресурсу національного розвитку, що дозволяє пояснити механізми ідентифікації, мобілізації та адаптації в умовах гібридної реальності. У центрі наукового пошуку перебуває не лише теоретичне осмислення цінностей, а й практичне розуміння їхньої динаміки та функцій у культурному просторі України.

Мета дослідження – проаналізувати трансформацію ціннісних орієнтацій українського суспільства на початку XXI століття з урахуванням соціокультурних чинників: війни, цифровізації, глобалізації та розвитку громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Ціннісні орієнтації як об'єкт міждисциплінарного вивчення становлять інтерес для культурології, соціології, філософії, психології та антропології. У культурологічному вимірі вони розглядаються як ядро культурної ідентичності, фундамент колективної свідомості, що визначає пріоритети, мотивацію і способи взаємодії індивідів у соціумі.

У гуманітарному дискурсі поняття «цінності» (від лат. *valere* – «бути вартісним») посідає центральне місце як у теоретичних, так і у прикладних дослідженнях, адже ціннісні орієнтації виступають фундаментом формування соціокультурної ідентичності та колективної свідомості. Вітчизняні культурологи та соціологи звертають особливу

увагу на роль цінностей у контексті сучасних трансформацій, зокрема під впливом глобальних викликів і збройного конфлікту. Так, О. Висоцький трактує цінності як «детермінанти культурного розвитку», наголошуючи на їхній ключовій ролі у формуванні масової свідомості та підтриманні соціальної стійкості, особливо в умовах війни й посиленої глобалізації [2, 20]. Аналізуючи соціальні потрясіння, В. та Л. Банахи досліджують трансформацію ціннісних орієнтацій молоді в кризових умовах, акцентуючи увагу на зміні пріоритетів та адаптивних механізмів, що забезпечують соціальну інтеграцію та психоемоційну стійкість молодого покоління [1, 14–15]. Із застосуванням теоретичної моделі базових цінностей Ш.Шварца, О. Чмир здійснює емпіричне дослідження структури ціннісної ієрархії української молоді, висвітлюючи особливості формування ціннісних систем у сучасному культурному просторі, що відзначається взаємодією традиційних і модерних культурних впливів [10, 76–82]. С. Саяпіна та І. Боженко розглядають ціннісні орієнтації як багатовимірні механізми, що формують соціальний розвиток особистості, сприяють консолідації суспільства та є базисом для міжособистісної взаємодії в умовах соціокультурних змін [9, 54–59]. Таким чином, у сучасній українській гуманітаристиці цінності розглядаються не просто як абстрактні ідеали, а як живі, динамічні інструменти, що визначають як індивідуальні життєві стратегії, так і колективні соціокультурні процеси в умовах постконфліктної трансформації та глобальної турбулентності.

Згідно з теорією базових цінностей Ш.Шварца, цінності є універсальними мотиваційними цілями, які відображають основні людські потреби та відрізняються за характером і змістом. Він виділяє десять основних типів цінностей, організованих у структуру двох протилежних вимірів: відкритість до змін проти консерватизму та самоствердження проти спрямованості на колектив. Ця модель дає змогу аналізувати динаміку ціннісних орієнтацій у різних культурах, зокрема в Україні, з урахуванням соціальних та історичних трансформацій [16].

Перехід до осмислення сучасного контексту обумовлений необхідністю врахування змін, які відбулися в українському суспільстві на початку XXI століття. Соціокультурні зрушення, спричинені війною, глобалізацією, цифровізацією та реформами,

вплинули не лише на політичну чи економічну сферу, а й суттєво трансформували ціннісні уявлення громадян.

Сучасні соціокультурні зміни в Україні супроводжуються глибокою трансформацією ціннісних орієнтацій, що безпосередньо впливає на стан національної ідентичності. За словами Н. Лазарович, ціннісна криза виступає ключовим чинником деструкції колективної ідентичності, позбавляючи суспільство стабільних смислів і орієнтирів. Вона підкреслює, що криза ідентичності проявляється у втраті традиційних культурних орієнтирів, невизначеності соціальних ролей та множинності ціннісних систем, що формують гібридний і амбівалентний характер українського ціннісного поля початку XXI століття [7, 34–35].

Особливу роль у процесі трансформації відіграють історичні чинники, зокрема посттоталітарна та постколоніальна спадщина, які ускладнюють формування модерного ціннісного консенсусу та національної ідентичності. Внаслідок цього ціннісний ландшафт України набуває специфічних рис, пов'язаних із суперечливістю традиційних і модерних тенденцій. Таким чином, соціокультурні зміни в країні відбуваються у контексті складної взаємодії історичних викликів і сучасних трансформацій, що впливають на формування ціннісних орієнтацій і визначають напрямки розвитку українського суспільства [7, 36–38].

Значний внесок у розвиток методологічного апарату сучасної культурології зробили вітчизняні дослідники. Зокрема, О. Овчарук підкреслює, що цінності в культурному просторі виступають не лише як смислові орієнтири, що формують індивідуальну ідентичність, а й як засоби структурного упорядкування культури. Вони забезпечують інтеграцію особистості у систему соціокультурних координат, сприяють трансляції традицій та адаптації до нових соціальних викликів. Цінності, за О. Овчарук, мають подвійне значення: з одного боку, вони слугують внутрішнім мотиваційним механізмом людської поведінки, а з іншого — виступають основою для формування світоглядної позиції, громадянської активності та культурної ідентичності [8, 64–66]. Такий підхід дозволяє розглядати цінності не лише як результат індивідуального вибору, а як глибоко вкорінені елементи культурної матриці суспільства.

У контексті цифрової культури особливу увагу привертає процес трансформації

традиційних цінностей під впливом нових комунікаційних середовищ. У віртуальному просторі відбувається переосмислення і адаптація усталених культурних норм до умов гібридної, візуально насиченої та швидкоплинної комунікації. Ціннісні орієнтири все частіше виражаються через символічні форми, характерні для цифрових платформ, зокрема через меми, які виконують роль носіїв соціальних смислів і здатні впливати на формування колективного уявлення про реальність. Таким чином, цифрові практики стають не лише інструментом обміну інформацією, а й чинником конструювання нових моделей ціннісного сприйняття.

У продовження цього в дослідженні Ж. Денисюк аналізує меметичність цифрової комунікації як один із ключових механізмів формування нових ціннісно-смислових структур. Вона підкреслює, що меми як культурні одиниці передають соціально значущі смисли в компактній і емоційно насиченій формі, що відповідає логіці кліпової свідомості та фрагментарності сучасного культурного досвіду [4, 16]. Отже, цифрова культура стає простором не лише для трансляції, а й для трансформації базових ціннісних орієнтацій.

Висловлене твердження про важливість врахування візуального та технологічного факторів у сучасних мистецьких проєктах, пов'язаних із NFT, блокчейном і цифровим мистецтвом, є особливо актуальним і відображає ключові тенденції розвитку культурного простору XXI століття [2; 6]. Сучасні цифрові технології радикально змінюють традиційне розуміння мистецтва, розширюючи його межі та створюючи нові можливості для творчості й комунікації. Зокрема, NFT (невзаємозамінні токени) виступають як інноваційний інструмент у цифровому мистецтві, який поєднує в собі естетичні, економічні та технологічні аспекти.

Ці технології відкривають митцям можливість створювати унікальні цифрові твори, що підтверджуються надійними механізмами авторства та права власності через блокчейн. Це забезпечує прозорість транзакцій, запобігає підробкам і підвищує довіру з боку колекціонерів та інвесторів. Крім того, NFT та блокчейн-платформи сприяють формуванню глобального ринку цифрового мистецтва, де митці можуть безпосередньо взаємодіяти з аудиторією, обмінюватися творами та отримувати винагороду без посередників [2; 6]. Водночас такі проєкти

стимулюють появу нових естетичних парадигм, що виникають на перетині культури, економіки та технологій, що трансформують уявлення про цінність, оригінальність і сприйняття мистецтва у цифрову епоху.

Аналіз ціннісних орієнтацій у культурологічному вимірі вимагає комплексного підходу, який поєднує універсальні моделі ціннісної еволюції з урахуванням унікальних національно-культурних чинників. Особливу увагу слід приділяти таким аспектам, як вплив війни, цифрових трансформацій, освітніх реформ та інституційних змін, а також травматичний досвід, боротьба за суб'єктність і оновлення наративів ідентичності. Поєднання класичних теоретичних концепцій із сучасними методологіями дає змогу всебічно осмислити складну та динамічну природу ціннісних змін в українському суспільстві. Вивчення трансформації ціннісних орієнтацій у сучасному українському суспільстві потребує врахування різних теоретичних підходів, що дозволяють розглянути цей процес у багатовимірному культурологічному та соціальному контексті.

Одним із ключових теоретиків культурної ідентичності є С. Холл, який наголошує, що ідентичність – це не фіксована категорія, а динамічний, постійно реконструйований процес, що формується під впливом історичних змін та соціального контексту [13]. У контексті України це означає, що ціннісні орієнтації перебувають у постійному русі, перебуваючи під впливом як традиційних культурних кодів, так і новітніх соціокультурних викликів.

Дослідження культурної гібридності, яке здійснює К. Маркус, підкреслює важливість взаємодії різних культурних пластів, що породжує нові, гібридні моделі цінностей і ідентичностей [14]. В українському контексті це виявляється у поєднанні модерних і традиційних, національних і глобальних культурних впливів.

Значний вплив на формування ціннісних орієнтацій має і концепція культурного капіталу П. Бурдьє, яка демонструє, що соціальні практики, включаючи освіту, мистецтво та інституційні структури, визначають пріоритети та ієрархію цінностей у суспільстві [11, 241–242]. Водночас, сучасні соціокультурні трансформації не можуть ігнорувати роль цифрових технологій. Зокрема, М. Кастельс підкреслює, що в мережевому суспільстві ідентичності формуються не лише на основі традиційних

культурних практик, а й у цифровому просторі, де виникають нові символічні коди і спільноти, що стимулює оновлення ціннісних орієнтацій в Україні. Цей аспект допомагає пояснити, як цифрові медіа та соціальні мережі сприяють формуванню множинних, гнучких і контекстуальних ціннісних ідентичностей. Отже, сучасні соціокультурні трансформації не можуть ігнорувати роль цифрових технологій. Зокрема, М. Кастельс підкреслює, що в мережевому суспільстві ідентичності формуються не лише на основі традиційних культурних практик, а й у цифровому просторі, де виникають нові символічні коди і спільноти, що стимулює оновлення ціннісних орієнтацій в Україні [12, 6–10].

У сучасних умовах війни й масової соціальної мобілізації колективна травма перетворює індивідуальні страждання на потужний фактор соціальної солідарності, що значно посилює ціннісні орієнтири, зокрема патріотизм, жертвовність та взаємодопомогу. Як засвідчують дослідження О. Мулдун у співпраці з С. Хаслам, досвід колективної травми сприяє не лише зміцненню почуття належності до спільноти, а й виступає важливим чинником формування й консолідації спільних ціннісних орієнтацій. У періоди суспільних потрясінь саме спільна ідентичність, сформована через досвід страждання, стає підґрунтям для солідарності, взаємопідтримки та переосмислення культурних смислів [15, 330]. Українська реальність підтверджує ці висновки: війна стимулює консолідацію та згуртованість населення.

Національна єдність, як наголошують дослідники, постає результатом не лише зростання патріотичних настроїв, а й критичного переосмислення культурних засад колективної ідентичності, що особливо актуалізується в умовах воєнного часу [17, 165–167]. Особливу роль у цьому процесі відіграє система освіти, яка, згідно з висновками авторського колективу статті *Ukrainian Identity Development in the Education System in the Conditions of Martial Law in Ukraine*, трансформується в напрямі міждисциплінарного гуманітарного дискурсу, орієнтованого на формування особистісної автономії, критичного мислення та світоглядної зрілості [17, 169–171].

Після ґрунтовного аналізу теоретико-методологічних засад вивчення ціннісних орієнтацій у культурологічному дискурсі виникає необхідність розглянути конкретні соціокультурні чинники, які формують і

трансформують ці орієнтації в умовах сучасної України. Вивчення таких чинників дозволяє зрозуміти не лише напрямки і глибину ціннісних змін, але й соціальні, політичні, культурні та історичні умови, що зумовлюють їхню динаміку. Саме це є ключовим для розкриття механізмів становлення нових моделей культурної ідентичності та розвитку соціокультурного простору країни.

Початок XXI століття в Україні позначився глибокими соціокультурними трансформаціями, які зумовили переоцінку цінностей на індивідуальному й суспільному рівнях. Визначальними чинниками цих змін стали політична нестабільність, інформаційна революція, глобалізаційні процеси, війна, культурна мобілізація, а також посилення ролі ідентичності як механізму самозбереження.

Революційні події 2004, 2013–2014 років та Революція Гідності стали важливими чинниками глибокої переоцінки моральних орієнтирів у суспільстві. Вони спричинили поступове зрушення ціннісних домінант від патерналістських установок до культури, орієнтованої на громадянську відповідальність. У цей період активізувалися цінності гідності, справедливості, свободи та відповідальності, що сформувало фундамент для нової суспільної єдності, заснованої на усвідомленні колективної відповідальності за демократичне майбутнє країни.

Російсько-українська війна, що триває з 2014 року і отримала новий масштаб у 2022 році, виступила каталізатором глибокої національної консолідації. Війна посилила значення патріотизму, жертвовності, взаємодопомоги, героїзму та збереження культурної спадщини. У кризові часи ціннісні орієнтації, як відзначають дослідники, мобілізуються навколо важливих ідентифікаційних символів – мови, національних знаків та історичних наративів. Культура у цей час проявляється як простір, де суспільство опрацьовує травматичний досвід і трансформує його у спільні смисли.

Важливу роль у сучасних змінах відіграє й цифровізація культурного простору. Зокрема, соціальні мережі, цифрові платформи та віртуальні середовища впливають на структурування цінностей, сприяють індивідуалізації вибору і створенню множинних ідентичностей. Як підкреслює Ж. Денисюк, віртуальний простір стає середовищем нової соціалізації, де формуються й транслиуються оновлені культурні та ціннісні патерни, що відповідають сучасним комунікативним

практикам і меметичним процесам у цифрову епоху [4, 13–19].

Таким чином, механізми адаптації та стабілізації ціннісних орієнтацій в українському суспільстві ґрунтуються на багатокомпонентній взаємодії освітніх, культурних, цифрових, мистецьких і громадянських практик. Ці процеси забезпечують не лише інтеграцію нових цінностей, але й конструювання модерної культурної ідентичності, здатної відповідати викликам сучасності. Така взаємодія чинників і практик формує цілісну матрицю змін, у межах якої відбувається не лише переосмислення цінностей, але й формування нових стратегій соціального буття. Саме в цій площині варто розглядати сучасну ціннісну динаміку українського суспільства, що дедалі більше проявляється як реакція на глобальні та локальні виклики.

Упродовж початку XXI століття українське суспільство переживає глибокі ціннісні трансформації, що зумовлені комплексом соціокультурних чинників: війною, глобалізацією, цифровізацією, активізацією громадянського суспільства, реформуванням освіти. Ціннісна динаміка відображає як напружену боротьбу за національну ідентичність і культурний суверенітет, так і прагнення до інтеграції у глобальний демократичний простір. У цьому контексті особливого значення набуває міждисциплінарний аналіз, що дозволяє синтезувати культурологічний, соціологічний і філософський підходи до вивчення змін у системі цінностей.

Сучасна українська реальність демонструє взаємодію архаїчних та інноваційних елементів у ціннісному полі, що вимагає гнучких механізмів адаптації. Саме через освіту, культуру, медіа, мистецтво та громадські ініціативи формуються нові способи ціннісної інтеграції, які не лише забезпечують стійкість соціуму, а й відкривають перспективи для формування модерної ідентичності. У цьому сенсі цінності виступають не лише як предмет наукового аналізу, а як стратегічний ресурс національного розвитку, що визначає орієнтири суспільного поступу.

Наукова новизна статті полягає в комплексному міждисциплінарному аналізі трансформації ціннісних орієнтацій українського суспільства в умовах соціокультурних змін початку XXI століття, з урахуванням впливу війни, цифровізації, глобалізаційних процесів і трансформацій у

системі гуманітарного знання. Уперше цінності розглядаються як динамічні механізми, що забезпечують одночасно культурну ідентичність, соціальну адаптацію та громадянську консолідацію в умовах гібридних викликів сучасності. У статті обґрунтовано взаємозв'язок між культурною ідентичністю та структурою ціннісних орієнтацій в українському соціумі; з'ясовано роль війни як чинника переосмислення культурних смислів і мобілізації колективної пам'яті; окреслено вплив цифрової культури (зокрема меметичних практик, NFT, соціальних мереж) на трансформацію традиційних ціннісних систем; проаналізовано поєднання традиційних і модерних установок у молодіжному середовищі як індикатора формування гібридних ціннісних моделей.

Висновки. Отже, трансформація ціннісних орієнтацій українського суспільства на початку XXI століття є багатовимірним і динамічним процесом, що відбувається під впливом внутрішніх і зовнішніх викликів. Цінності виступають не лише як основа культурної ідентичності, але й як індикатор соціальних змін, інструмент колективного самовизначення та механізм адаптації до нових умов. Їх вивчення вимагає міждисциплінарного підходу, який поєднує культурологічну, соціологічну, філософську та психологічну перспективи.

У сучасному українському контексті ціннісні орієнтації зазнають переосмислення під впливом війни, цифрових трансформацій, глобалізаційних процесів та оновлення гуманітарного дискурсу. Механізми стабілізації — освіта, культура, медіа, громадянське суспільство, мистецтво — відіграють ключову роль у формуванні нової ціннісної парадигми, заснованої на гідності, свободі, солідарності, інтелектуальній відкритості та історичній відповідальності. Ці процеси свідчать про поступове формування модерної культурної ідентичності, здатної відповідати глобальним викликам і зберігати унікальність національного коду.

Актуальність дослідження ціннісних орієнтацій зростає в умовах посилення суспільної турбулентності та культурної невизначеності. Саме цінності здатні виступати опорою для формування стратегії довгострокового національного розвитку, забезпечення культурної спадкоємності та консолідації суспільства навколо спільних смислів. Перспективи подальших наукових досліджень полягають у поглибленому аналізі локальних проявів ціннісної трансформації —

зокрема у молодіжному середовищі, культурно-мистецькому просторі, системі освіти — а також у вивченні новітніх способів вираження цінностей у цифрових та гібридних форматах сучасної культури.

Література

1. Банах В. А. Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в умовах кризового суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 64. С. 13–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2016_64_3 (дата звернення: лютий 2025).
2. Висоцький О. А. Цінності як детермінанти культурного розвитку: теоретико-практичний дискурс. *Культура і мистецтво*. 2024. № 2(40). С. 15–28. DOI: 10.31392/cult.alm.2024.2.40.
3. Волинець В. О. NFT як симбіоз сучасного digital art та технології блокчейн. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 1. С. 13–19. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2023.277631.
4. Денисюк Ж. З. Меметичність комунікативних практик в умовах розвитку цифрового інформаційного простору. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. № 1. С. 13–19. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2021.229534.
5. Докаш В. І. Соціологія релігії : навч. посіб. Чернівці. Чернівецький нац. ун-т. 2010. 254 с.
6. Кравченко А. І. Арт-блокчейн в культурно-мистецьких практиках XXI століття. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. 2023. Вип. 62, т. 2. С. 37–43. DOI: 10.24919/2308-4863/62-2-6.
7. Лазарович Н. Криза соціокультурної ідентичності в сучасному українському суспільстві. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 34–39. DOI: 10.32839/2304-5809/2019-10-74-8.
8. Овчарук О. В. Особистість у просторі культури : навч. посіб. 2-ге вид., допов. Київ : НАКККиМ, 2022. 152 с.
9. Саяпіна С., Боженко І. Проблема формування ціннісних орієнтацій молоді: науковий дискурс сучасних дослідників. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2024. № 1(105). С. 79–90. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(105\)2024.306943](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(105)2024.306943).
10. Чмир О. Б. Ціннісні орієнтири української молоді в умовах сучасних соціокультурних викликів. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2015. Вип. 60. С. 234–243. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2015_60_24 (дата звернення: лютий 2025).
11. Bourdieu P. The forms of capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. ed. by J. Richardson. New York: Greenwood, 1986. P. 241–258. URL: https://www.ucg.ac.me/.../Bourdieu_The_Forms_of_Capital.pdf (дата звернення: лютий 2025).

12. Castells M. *The Power of Identity*. Malden : Wiley-Blackwell, 2010. 584 p.
13. Hall S. *Cultural Identity and Diaspora. Identity: Community, Culture, Difference*. ed. by J. Rutherford. London : Lawrence & Wishart, 1990. P. 222–237.
14. Marcus C. Cultural Hybridity and Postcolonial Theory. *Journal of Cultural Studies*. 2018. Vol. 12, No. 3. P. 45–62.
15. Muldoon O. T., Haslam S. A., Haslam C., Cruwys T., Kearns M., & Jetten J. The social psychology of responses to trauma: social identity pathways associated with divergent traumatic responses. *European Review of Social Psychology*. 2019. Vol. 30, № 1. P. 311–348. DOI: 10.1080/10463283.2020.1711628.
16. Schwartz, S. H. An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values . *Online Readings in Psychology and Culture*. 2012. Vol. 2, No. 1. URL: <https://scholarworks.gvsu.edu/.../article=1116> (дата звернення: лютий 2025).
17. Trubavina I., Cherednychenko O., Oliinyk N., & Nedria K. Ukrainian Identity Development in the Education System in the Conditions of Martial Law in Ukraine. *Educational Challenges*. 2023. Vol. 28, № 1. P. 161–174. DOI: 10.34142/2709-7986.2023.28.1.13.

References

1. Banakh, V. A. (2016). Transformation of Youth's Value Orientations in a Crisis Society. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*, (64), 13–21. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2016_64_3 [in Ukrainian].
2. Vysotskyi, O. A. (2024). Values as Determinants of Cultural Development: Theoretical and Practical Discourse. *Culture and Art*, 2(40), 15–28. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.40> [in Ukrainian].
3. Volynets, V. O. (2023). NFT as a Symbiosis of Contemporary Digital Art and Blockchain Technology. *Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management*, (1), 13–19. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2023.277631> [in Ukrainian].
4. Denysiuk, Zh. Z. (2021). Memetic Nature of Communicative Practices in the Context of the Digital Information Space Development. *Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management*, (1), 13–19. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2021.229534> [in Ukrainian].
5. Dokash, V. I. (2010). *Sociology of Religion: Textbook*. Chernivtsi: Chernivtsi National University. 254 p. [in Ukrainian].
6. Kravchenko, A. I. (2023). Art Blockchain in Cultural and Artistic Practices of the 21st Century. *Topical Issues of the Humanities*, 62(2), 37–43. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-6> [in Ukrainian].
7. Lazarovych, N. (2019). The Crisis of Socio-Cultural Identity in Contemporary Ukrainian Society. *Young Scientist*, (10), 34–39. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-8> [in Ukrainian].
8. Ovcharuk, O. V. (2022). *Personality in the Cultural Space* (2nd ed., rev.). Kyiv: National Academy of Culture and Arts Management.
9. Sayapina, S., & Bozhenko, I. (2024). The Problem of Forming Value Orientations of Youth: The Scientific Discourse of Modern Researchers. *Humanization of the Educational Process*, 1(105), 79–90. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(105\)2024.306943](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(105)2024.306943) [in Ukrainian].
10. Chmyr, O. B. (2015). Value Guidelines of Ukrainian Youth in the Conditions of Contemporary Socio-Cultural Challenges. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*, (60), 234–243. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2015_60_24 [in Ukrainian].
11. Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). New York: Greenwood Press. Retrieved from: https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_96/objava_4994/fajlovi/Bourdieu_The_Forms_of_Capital.pdf [in English].
12. Castells, M. (2010). *The Power of Identity* (2nd ed.). Malden: Wiley-Blackwell [in English].
13. Hall, S. (1990). *Cultural Identity and Diaspora*. In J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, Culture, Difference* (pp. 222–237). London: Lawrence & Wishart. [in English].
14. Marcus, C. (2018). Cultural Hybridity and Postcolonial Theory. *Journal of Cultural Studies*, 12(3), 45–62. [in English].
15. Muldoon, O. T., Haslam, S. A., Haslam, C., Cruwys, T., Kearns, M., & Jetten, J. (2019). The Social Psychology of Responses to Trauma: Social Identity Pathways Associated with Divergent Traumatic Responses. *European Review of Social Psychology*, 30(1), 311–348. DOI: <https://doi.org/10.1080/10463283.2020.1711628> [in English].
16. Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). Retrieved from: <https://scholarworks.gvsu.edu/orpc/vol2/iss1/11> [in English].
17. Trubavina, I., Cherednychenko, O., Oliinyk, N., & Nedria, K. (2023). Ukrainian Identity Development in the Education System in the Conditions of Martial Law in Ukraine. *Educational Challenges*, 28(1), 161–174. DOI: <https://doi.org/10.34142/2709-7986.2023.28.1.13> [in English].

Стаття надійшла до редакції 09.05.2025
Отримано після доопрацювання 12.06.2025
Прийнято до друку 20.06.2025